

जाहिरातींचे दर,

सालील पच्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ,

'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी:

रु. ४.

(टपाल हॉशिल माफ)

किरकोळ अंकास

एक आणा-

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख ११ नोव्हेंबर, १९३६.

अंक ४६

दर] गाद्यांचा कारखाना [माफक

मशीनवर कापूस पिंजून सर्व तऱ्हेचे पिंजारी काम कोणत्याही पिंजाऱ्यापेक्षा उत्कृष्ट होतें. एक वेळ बेऊन पहा. बाहेरगावचे काम ताचडतोब करून देऊं.

प्रो. श्री. रा. साठे

पत्ता:—उद्योग मंदिर व. नं. १००३ सदाशिव पेठचे हौदसमोर, पुणे २.

दि गुड-बुइल

ऑशुअरन्स कंपनी लि.

पोस्ट : मिरज मिशन हॉस्पिटल

विमेदारास

भरपूर सवलती

मारुक हसे

ठिकठिकाणी एजंट्स नेमणें आहेत.

पत्रव्यवहार करावा.

हेड ऑफिस : कुपवाड, जि. सातारा;

मॅनेजिंग डायरेक्टर

For All Medicinal Requisites

— TRY —

N. MAHADEV & Co.

DISPENSING CHEMISTS

AND

DRUGGISTS

City Post Office Corner, POONA 2.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली

पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:-

कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष-श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला { हयातीनंतर विम्यास

३७॥ रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

न. वि. वडनेरकर

जव्हेरी आणि सराफ,

राविवार पेठ, सराफ

बझार, पुणे २.

आमच्याकडे सोने, चांदी व मोत्यांचा माल सात्रांचा मिळेल. तसेंच जुन्या जिनसा योग्य भावानें सरेदी केल्या जातात.

शुभकार्यांत भेट देण्याकरितां सोन्याचांदीच्या नमुनेदार व सुगंध वस्तु मिळतील.

K. K. & Co.

Photographic Dealers

POONA.

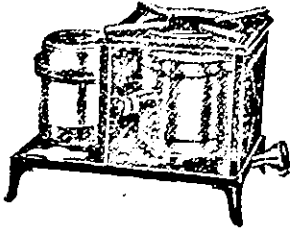
'अर्थ' ग्रन्थमाला

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार.

२ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक

३ व्यापारी उलाढाली

कॉलेज विद्यार्थ्यांच्या विशिष्ट
गरजा लक्षात घेऊन हे
मॉडेल बनविले आहे.

किंमत माफक.

पंप नाही ! पिन् नाही !! आवाज नाही !!!

ज्युनियर प्रभाकर
सेफ्टी स्टोव्ह

माहितीपत्रक मागवा

मेकर्स:-ओगले ग्लास वर्क्स, लि.
ओगलेवाडी, (सं. औंध), जिल्हा सातारा.

पुणे स्टॉकिस्ट्स:-

१ केळकर ब्रदर्स,
बुधवार चौक.

२ म. इ. को. ऑ. एजन्सी,
लक्ष्मीरोड.

“ अर्था ” चा पुढील अंक

दिवाळीच्या सुट्टीनिमित्त “ अर्था ” चा ता. १८ नोव्हें-
बरचा अंक बंद राहिल आणि त्या पुढचा अंक ता. २५
नोव्हेंबर रोजी प्रसिद्ध होईल.

विविध माहिती

मुंबई म्युनिसिपालिटीचे उत्पन्न व खर्च

मुंबई शहर म्युनिसिपालिटीस १९३७-३८ मध्ये ३, १८,
२१,००० रुपये उत्पन्न होऊन ३,३०,९९,००० रुपये खर्च
येईल. वर्षाच्या सुरवातीची शिलक १८,०८,००० रुपये असेल,
ती वर्षाअखेर ५,३०,००० रुपये राहिल. वरील आकडे येत्या
सालच्या अंदाजपत्रकांतील आहेत.

रस्त्यांवरून होणाऱ्या वहातुकीची खानेसुमारी

रस्त्यांवरून मालाची वहातुक किती होते, ह्याचा अंदाज
चांधण्याकरिता मुंबई-आग्रा रस्त्यावर ठाणे गांवाचेजारी जी.
आय. पी. रेल्वेचे अधिकारी ता. १५ ते २२ नोव्हेंबर अखेर
येणाऱ्या जाणाऱ्या मालाची नोंदणी करणार आहेत. पुण्या-
शेजारी अशाच तऱ्हेचे आकडे गेल्या महिन्यांत गोळा करण्यांत
आले होते. रेल्वे व मोटारगाड्या ह्यांमधील स्पर्धेचे स्वरूप स्पष्ट
व्हावे एवढ्यासाठीच हा सर्व खटाटोप आहे.

बँकांस सुट्टी

शुक्रवार ता. १३ व शनिवार ता. १४ रोजी दिवाळीनिमित्त
बँका बंद रहातील.

राष्ट्रसंघाची वर्गणी

राष्ट्रसंघास हिंदुस्थानने यावयाची वर्गणी सुमारे ११ टक्के कमी
करण्यांत आली आहे. ग्रेटब्रिटन, रशिया व फ्रान्स ह्यांच्या
हिस्श्यांत थोडी वाढ झाली आहे.

विमानाचा १८ तासांत २ हजार मैल प्रवास

इंपीरिअल एअरवेजच्या टपालाची ने-आण करणाऱ्या विमा-
नाने इंग्लंड ते इटली आणि परत हा दोन हजार मैलांचा प्रवास
१८ तासांत केला.

ट्रेझरी बिलांचा द. द. १० आणे व्याजाचा दर

गेल्या आठवड्यांत तीन महिने मुदतीच्या सरकारी ट्रेझरी
बिलांस, दोन कोटि रुपयांच्या रोख्यांस, ३ कोटि ९८ हजार
रुपयांची मागणी आली. विकलेल्या २ कोटींच्या बिलांवर दरसाल
दर शेकडा १० आणे इतका व्याजाचा दर बसला.

मि. रूझवेल्ट पुनः अध्यक्ष झाले

मि० रूझवेल्ट ह्यांची अमेरिकेचे अध्यक्ष म्हणून प्रचंड बहु-
मताने फेरनिवडणूक झाली.

दिल्ली दरबार आणि व्यापाऱ्यांची तयारी

बादशहांच्या राज्यारोहणाचा दरबार पुढील सालअखेर दिल्ली
येथे भरण्याचे जाहीर झाल्याबरोबर, व्यापारी, धंदेवाले व दुका-
नदार ह्यांनी त्या आनंदोत्सवाचा फायदा घेण्याची तयारी एव्हां-
पासूनच चालू केली असून कलकत्ता व मुंबई येथील काहीं
मंडळांच्यांनी आपल्या शाखा हिंदुस्थानच्या राजधानीत काढल्या
आहेत.

चित्रपटाचे धंद्यांतील लोकांसाठी शैक्षणिक सफर

“ मोशन पिक्चर सोसायटी ऑफ इंडिया ”ने युरोप खंडाची
तीन महिन्यांची सफर करण्याची योजना आंखली असून चित्र-
पटांचे धंद्यामधील लोकांस तिचा उपयोग होईल अशी अपेक्षा
आहे. येत्या मे महिन्यांत सफरीस सुरवात होईल.

बादशहांच्या राजवाड्यांत सिनेमाची सोय

आठवे एडवर्ड बादशहा हे सिनेमाचे अत्यंत शोकी आहेत.
आपल्या बकिंगहॅम राजवाड्यामध्ये त्यांनी फिल्मस दाखविण्याची
यंत्रसामुग्री बसविली आहे. राजेसाहेबांना जी फिल्म पहावयाची
असेल, ती तिच्या कंपनीकडून आणवली जाते. मेजवानीनंतर
पाहुण्यांना सिनेमा दाखविण्याची राजवाड्यांत आतां सोय
झाली आहे.

ब्रिटिश बिस्किटें महागळीं

ग्रेटब्रिटनमधून हिंदुस्थानांत आयात होणाऱ्या बिस्किटांचे भाव
शेकडा दहाने वाढले आहेत.

सरकीच्या वहातुकीस सवलतीचा दर

सरकीच्या वहातुकीचा दर जी. आय. पी. रेल्वेने १५ ते
२० टक्के कमी केला आहे. मुंबईस पाठविण्यांत येणाऱ्या माला-
सच ही सवलत मिळेल.

मुंबई बंदरांतून सोन्याची साप्ताहिक निर्गत

रुपये किंमत
ता. ३१ ऑक्टोबर रोजी पुरा झालेला आठवडा ५१,६५,२१७
ता. ७ नोव्हेंबर रोजी पुरा झालेला आठवडा ९९,०९,३२२
ता. २१ सप्टेंबर १९३१ ते ७ नोव्हेंबर

१९३६ अखेर २,८६,८६,८७,९१०

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	५५२	५ जगांतल्या आर्थिक व सामाजिक घडामोडी	५५७
२ जर्मन राष्ट्राचा आर्थिक स्वयंपूर्ततेचा प्रयत्न	५५३	६ कॅमेच्याने नेम घरा...	५५८
३ हिंदी विम्याचा धंदा	५५४	७ सहकार व ग्रामोद्धार ...	५५८
४ स्फुट विचार ...	५५५	८ जागतिक उत्पादनांत वाढ ...	५५९
सरकारी खुलासा हवा-म. गांधींचा उपदेश-डॉ. मेट्. काफहि तेंच सांगतात- कृषिसंशोधनाची मध्यवर्ती संस्था- हिंदुस्थानासाठी परदेशी मालाची खरेदी- आगबोर्तीच्या वहानुकीचा धंदा- नवीन आय. सी. एस. ची भरती.		९ हिंदी फेडरल कोर्टाची स्थापना ...	५६०
		१० प्रांतिक तनख्याची तरतूद ...	५६०
		११ राज्यारोहणाची तयारी	५६०
		१२ निवडक बाजारभाव	५६१

अर्थ

बुधवार, ता. ११ नोव्हेंबर, १९३६

जर्मन राष्ट्राचा आर्थिक स्वयंपूर्ततेचा प्रयत्न

हिंदुस्थानने काय बोध घ्यावा ?

बाहेरून कच्चा व खाण्याचा माल आणला असता त्याच्या मोबदल्यांत आपला पक्का माल परकीय राष्ट्रे घेत नाहीत आणि आयातीबद्दल मालाच्या ऐवजी सोने, चांदी वगैरे देण्यास आपणां-जवळ नाही; शिवाय, इतर राष्ट्रांप्रमाणे स्वतःच्या मालकीच्या वसाहती आपल्या ताब्यांत नाहीत, ह्या कारणाने शक्य तोंवर जरूरीचे जिन्नस स्वदेशांतच बनवून आर्थिक, बाबतीत स्वयंपूर्ण व स्वयंसिद्ध व्हावयाचे असे धोरण जर्मनीने आंखून त्याची जाहीर घोषणाही केली आहे. परदेशी मालाची गरज होतां होईल तों स्वदेशी मालानेच भागवावयाची आणि अडेल तथेच फक्त बाहेरून माल घ्यावयाचा, म्हणजे ह्या परदेशी मालाबद्दलचें देणे जर्मनीच्या निर्गत व्यापारावर काढण्यांत येणाऱ्या हुंड्यांमार्फत देतां येईल, ही सदरहु धोरणाची व्यवस्था आहे. परदेशांकडून मिळावयाच्या येण्यापेक्षां त्यांस द्यावयाचे देणेच आंतरराष्ट्रीय व्यापारांत अधिक निघू लागलें असतां जर्मनीपाशी ह्या तफावतीची भरपाई करण्याचें साधन नाही, आणि त्यामुळे असल्या व्यवहारांत जर्मन हुंडणावळ व चलन-व्यवस्था ह्यांमध्ये गोंधळ उडून गेल्यावांचून रहाणार नाही. फ्रान्स, इंग्लंड व अमेरिका ह्यांचे दरम्यान हुंडणावळीबाबत विशिष्ट नवी व्यवस्था झाली आहे आणि तिच्याशी इतर राष्ट्रांनी आपली स्वतःची हुंडणावळ जुळती करून घेतली आहे. परंतु जर्मन राष्ट्र ह्या व्यवस्थेच्या बाहेर राहिले असून स्वतःच्या चलनाच्या रक्षणार्थ स्वतंत्रपणाने योजना आखीत आहे. चार वर्षांच्या अवधीत जर्मन राष्ट्र परदेशी मालाच्या आयातीचे संबंधांत सर्वस्वी स्वावलंबी करून सोडावयाचें, असा चंग जर्मन पुढाऱ्यांनी बांधला असून त्या कामीं सर्वतोपरी सहाय देण्याची विनंति ते जर्मन जनतेस करीत आहेत. राष्ट्राभिमानाच्या व राष्ट्ररक्षणाच्या भूमिकेवर हा स्वयंसिद्धतेचा प्रश्न

उभा करण्यांत आला आहे आणि त्यासाठी हरतऱ्हेचे शिकस्तीचे प्रयत्न चालू आहेत.

नुसत्या खाण्याच्या पदार्थांचा विचार केला तरी त्यांच्या वापरामध्ये काटकसर झाली व सध्या त्यांत चाललेली नासधूस बंद झाली तर कोट्यवधि रुपयांची बचत होऊन त्या रकमेइतक्या मालाची परदेशांतून होणारी आयात मर्यादित होईल, ह्या मुद्यावर जर्मनीतल्या स्वयंपूर्ततेच्या चळवळींत विशेष जोर दिला जात आहे. खानावळी, विश्रांति-गृहे, कुटुंबे ह्यांमध्ये निष्काळजीपणा-मुळे खाण्यापिण्याच्या किती तरी मालाची उधळमाधळ होत असते. जिनसांची साठवण, त्यांची निगा, त्यांचा प्रत्यक्ष उपयोग, ह्या अनेकविध व्यवस्थेत काटकारीस जागा आहे आणि ती काटकसर होण्यासाठी सर्व जनतेने झटले पाहिजे असा जर्मन पुढाऱ्यांचा आग्रह आहे. जर्मन जनतेच्या पोषणास लागणाऱ्या पदार्थांच्या एकूण पुरवठ्यापैकी ६५ टक्के इतकाच माल १९२७ सालीं खुद्द जर्मनीत उत्पन्न झाला होता. तेव्हांपासून स्वयंपूर्ततेची प्रवृत्ति हळु हळु बळावत गेल्याने अलीकडे हें तद्देशीय उत्पादनाचें प्रमाण ८० टक्क्यांच्यावर चढलें आहे. बाकीचे राहिलेले २० टक्केहि जर्मनीत उत्पन्न करणे शक्य दिसत नाही. तेव्हां हा खड्डा कसा भरून काढावा हा प्रश्न उपस्थित होऊन राष्ट्रीय काटकसरीचा उपाय सुचवण्यांत आला आहे. प्रतिवर्षी सुमारे १५० कोटि रुपये किंमतीच्या खाण्यापिण्याच्या जिनसांची नासधूस जर्मनीत होते असा अंदाज आहे. ह्यापैकी निम्म्या नासधूसीची अव्यवस्था खाणावळी व कौटुंबिक स्वयंपाकघरे ह्यांमध्ये चालते असा हिशेब करण्यांत आला आहे. खाण्यापिण्याच्या पदार्थांची जर्मनीत होणारी वार्षिक आयात सुमारे १३० कोटि रुपयांची आहे. कितीहि काटकसर जर्मन जनतेने केली तरी ही सबंद आयात बंद होणे अशक्य आहे. तथापि, लोकांनी एकूण दुरुपयोगाचा तिसरा हिस्सा जरी थांबवला तरी ५० कोटि रुपयांच्या परदेशी मालाच्या आयातीची बचत होऊन जर्मन व्यापार व हुंडणावळ ह्यांस मदत होईल असे प्रस्तुत काटकसरीच्या योजनेच्या पुरस्कृत्यांचे म्हणणे आहे. ह्या रीतीने आयातीत मोकळी झालेली जागा जर्मन राष्ट्रास महत्त्वाच्या धंद्यांसाठी अत्यंत जरूर असलेल्या कच्चा मालाने भरून काढतां येईल, हा त्यांचा मुख्य मुद्दा आहे.

हिंदुस्थानांतील खेडेगांवी व इतर हातधंदे ह्यांचे संरक्षण करण्यासाठी आपल्या रोजच्या व्यवहारांतील जिनसांचे बाबतीत जनतेने विशिष्ट प्रकारच्या स्वदेशी मालास उत्तेजन द्यावे ह्या संबंधांत प्रयत्न चालू आहेत, त्यांचा वर वर्णिलेल्या जर्मन धोरणाच्या दृष्टीने विचार करतां येणे शक्य आहे. हिंदी शेतकरी व कारागीर ह्या वर्गांत बेकारी पसरली आहे, तिला आळा घालण्यासाठी लोकांनी विशिष्ट प्रकारचा माल वापरावा अशा तऱ्हेची स्वदेशीची व ग्रामोद्योग संघाची चळवळ चालू आहे, तिच्या मुळाशीहि हिंदी राष्ट्राची विघडलेली आर्थिक घडी नीट बसावी, हाच हेतु आहे. स्वदेशी माल वापरून स्वकीय बांधवांस काम मिळवून देण्यांत होणारा स्वार्थत्याग अंती राष्ट्रहिताचा असून त्यापासून देशाच्या आर्थिक पुनरुज्जीवनास सहाय होणार आहे. ग्रामसंघटनाचा बोलबाला आज ह्या देशांत सर्वत्र चालू आहे, त्या संबंधांत खाण्यापिण्याच्या व वापरावयाच्या जिनसांचा योग्य उपयोग जनतेने केला व त्याकरितां आपल्या रोजच्या व्यवहारांत, जेवणांत व पोषाखांत जरूर तो फेरफार केला, तर

किती सहाय होण्यासारखे आहे ह्याचाहि विचार होणे जरूर आहे. व्यापारी, औद्योगिक व कौटुंबिक व्यवहार ह्यांचेमध्यें काळजीने व काटकसरीने वागण्यास हिंदुस्थानांत वाव नाही, असें कोण म्हणेल? जर्मनीतल्या नात्सी पक्षाचें राजकीय व आर्थिक धोरण चुकीचें असेल, परंतु आंतरराष्ट्रीय व्यापार व राष्ट्रीय उद्योगधंदे ह्यांचें भवितव्य ह्यांवर त्याचे योगानें बोधप्रद प्रकाश पडतो. मोठमोठी पुढारलेलीं राष्ट्रें स्वयंपूर्ण होण्याचा यत्नशील प्रयत्न करू लागलीं असतां इतरांस आपलें आर्थिक धोरण त्यांचा नीट विचार करून स्वतःच्या संरक्षणाच्या दृष्टीनें आहतें आवश्यक झालेंच पाहिजे.

हिंदी विम्याचा धंदा

हिंदुस्थानांत चालणाऱ्या विम्याच्या कामासंबंधाचा सरकारी अंकीयध्याचा १९३४ अखेरचा अहवाल नुकताच प्रसिद्ध झाला आहे, त्यावरून ह्या धंद्यासंबंधी उपयुक्त माहिती मिळते. १९१२ व १९२८ सालांच्या विम्यासंबंधाच्या कायद्याचे अंमलाखाली हिंदुस्थानांत एकूण ३६६ कंपन्या अहवालाचे वर्षी व्यवहार करीत होत्या, त्यापैकी २१७ हिंदुस्थानांत नोंदलेल्या असून १४९ कंपन्यांची नोंद इतर देशांत झालेली होती. हिंदी विमा कंपन्यांची कार्यपरतवें होणारी विभागणी खालील कोष्टकावरून लक्षांत येईल:—

हिंदुस्थानांत व्यवहार करणाऱ्या विमा कंपन्या

वर्ष	एकूण	हिंदुस्था- नांत उभा- रलेल्या	ह्यांपैकी फक्त आयुर्विम्याचे काम करणाऱ्या	आयुर्विमे व इतर विमे उत- रणाऱ्या	मि लि इतर फक्त उतरणाऱ्या
१९३२	३१९	१६९	१२४	२९	१६
१९३३	३४१	१९४	१४५	३४	१५
१९३४	३६६	२१७	१६५	३६	१६

वरील २१७ हिंदी कंपन्यांची प्रांतवार वांटणी खालीलप्रमाणें आहे:—

मुंबई : ६१	सिंध : १४
बंगाल : ४१	दिल्ली : १०
मद्रास : ३७	संयुक्त प्रांत : १०
पंजाब : २९	इतर प्रांत : १५

परदेशी कंपन्या

परदेशांत नोंदलेल्या परंतु हिंदुस्थानांत काम मिळविणाऱ्या १४९ कंपन्यांपैकी १२५ कंपन्या आयुष्याव्यतिरिक्त इतर प्रकारच्या विम्यांचें काम करतात. परदेशी कंपन्यांची नोंदणीप्रमाणें वर्गवारी खाली केली आहे:—

अट्रिबुटन :	६९	अमेरिका :	१६
साम्राज्यांतल इतर देश :	२०	जपान :	९
युरोपांतल देश :	२०	जाव्हा :	५

नव्या हिंदी कंपन्या

अहवालाचे साली आयुर्विम्याचें काम करणाऱ्या २६ नव्या हिंदी कंपन्यांची स्थापना झाली. त्यापैकी ५ मुंबई इलाख्यांत, ७ पंजाबमध्ये व ६ मद्रास इलाख्यांत आहेत. मागील पांच वर्षांत १०० नव्या कंपन्या निघाल्या आणि पुरेसे काम न मिळाल्यामुळे गेल्या चार-दोन वर्षांत १३ कंपन्यांस गाशा गुंडाळावा लागला.

नवीन कामाचे आंकडे

नवीन व्यवहाराच्या वांटणीचे आंकडे पुढे दिले आहेत, त्यांवरून गेल्या तीन वर्षातील आयुर्विम्याचे कामासंबंधी तुलनात्मक माहिती मिळेल.

ह्या आकड्यांवरून असे दिसून येईल, की हिंदी विम्यादारांची संख्या वाढत असली तरी पॉलिसीची सरासरीची किंमत हळूहळू कमी होत आहे. परदेशी विमा कंपन्यांस हिंदी कंपन्यांची स्पर्धा जाणवलेली दिसत नाही. मध्यम व कनिष्ठ आर्थिक स्थितीतल्या लोकांमध्ये हिंदी मंडळ्यांच्या कामाचा प्रसार होत असून त्यांचा फायदा सामान्य जनतेस वाढत्या प्रमाणांत मिळत आहे, असे अनुमान खालील तुलनात्मक आंकड्यांवरून निघते, ते समाधानकारक आहे.

पॉलिसीची संख्या	विम्याची रकम (कोटि रु.)	हप्त्यांचे उत्पन्न (कोटि रु.)	प्रत्येक पॉलिसीची सरासरी किंमत रु.
१९३२			
हिंदी			
कंपन्या १,१३,०००	१९,०६	१	१,६७४
परदेशी			
कंपन्या २६,०००	८६	५	३,३७६
एकूण	१,३९,०००	२७,६६	१५
१९३३			
हिंदी			
कंपन्या १,५५,०००	२४,००	१,२५	१,५५५
परदेशी			
कंपन्या २८,०००	९,००	५०	३,१२६
एकूण	१,८३,०००	३३,००	१,७५
१९३४			
हिंदी			
कंपन्या १,८३,०००	२८,००	१,५०	१,५२८
परदेशी			
कंपन्या ३२,०००	१०,००	५०	३,२१३
एकूण	२,१५,०००	३८,००	२,००

चालू कामाविषयीचे आंकडे पुढे दिले आहेत:—

	पॉलिसीची संख्या	विम्याची रकम (कोटि रु.)	वार्षिक उत्पन्न (कोटि रु.)
१९३२			
हिंदी	५,५४	लक्ष १०२	४.७५
परदेशी	२,२०	” ७६	४.२५
१९३३			
हिंदी	६,३६	” ११४	५.३३
परदेशी	२,३१	” ७९	४.२७
१९३४			
हिंदी	७,४२	” १३२	६.००
परदेशी	२,४५	” ८३	४.५०

हिंदी कंपन्यांचा इतर देशांत प्रवेश

काहीं हिंदी विमा कंपन्यांनी ब्रिटिश ईस्ट आफ्रिका, सिलोन, स्ट्रेट्स सेटलमेंट्स, इत्यादि हिंदुस्थानाबाहेरील देशांत काम मिळविण्यास सुरवात केली आहे. अहवालाचे साली हिंदुस्थानाबाहेर ९४ लाखांचें काम त्यांस मिळालें. १९३४ अखेर ५ कोटींचें काम तेथें चालू होतें.

स्फुट विचार

सरकारी खुलासा हवा

रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर, सर ऑस्वोर्न स्मिथ, ह्यांचा हिंदुस्थान सरकारचे फडनवीस, सर जेम्स ग्रिग, ह्यांच्याशी महत्त्वाच्या प्रश्नांबाबत मतभेद होऊन त्यांस राजीनमा देणे भाग पडले अशी बातमी प्रसिद्ध झाली आहे. जागतिक चलन-परिस्थितीत बदल झाला आहे, तिला अनुसरून हिंदी हुंडणावळीच्या दराचा फेर-विचार होणे आवश्यक आहे असे सर ऑस्वोर्न ह्यांचे मत असून ते फडनवीसांस मान्य नसल्याने हा प्रसंग ओढवला असल्याचीहि मखलाशी त्या बातमीवर करण्यांत आली आहे. रिझर्व्ह बँक स्थापन होऊन अजून उर्णीपुरी दोन वर्षेहि झालेली नाहीत आणि तिच्या कारभाराची घडी अजून बसावयाची आहे, अशा स्थितीत सर ऑस्वोर्नसारख्या अनुभवी, लायक व कर्तृत्ववान कर्णधारास त्या संस्थेस रामराम ठोकवा लागला ही गोष्ट कोणासहि खेदकारक व निराशाजनक वाटल्याशिवाय राहणार नाही. हुंडणावळीच्या प्रश्नावर मतभेद होऊन त्यांस राजीनमा द्यावा लागला ह्या प्रसिद्ध झालेल्या बातमीत कितीसे तथ्य आहे ह्या विषयीचा अधिकृत खुलासा सरकारने तात्काळ करावयास हवा होता. चलन, हुंडणावळ व व्यापार ह्यांचे संबंधांत मध्यवर्ती बँकेचे अपेक्षित कार्य व्यवस्थित होण्याची जबाबदारी मुख्यत्वेकरून तिच्या गव्हर्नरावर असल्याने त्याच्या मतास मान न देता सरकारने सर जेम्स ग्रिग ह्यांचा अभिप्राय अधिक विश्वसनीय मानला असेल तर त्याबद्दलचे स्पष्टीकरण होणे अगत्याचे आहे. हा प्रश्न राष्ट्रीय महत्त्वाचा व आर्थिक जिव्हाळ्याचा आहे. आम्ही जे कांहीं करतो ते नेहमी योग्यच असते, त्यांत लोकांस काय सांगावयाचे आहे? असली वृत्ति सरकारने प्रस्तुत प्रकरणी धारण करून चालणार नाही. फडनवीसांच्या आग्रही स्वभावाची ओळख जनतेस अगोदरच झालेली असल्याने सदरहु प्रश्नावर स्पष्ट प्रकाश पडणे ज्यास्तच अगत्याचे झाले आहे.

महात्मा गांधींचा उपदेश—खेडेगांवांत ज्ञानप्रसार

हिंदी जनतेत अज्ञानाचा गाढ अंधार पसरला आहे तो दूर करून त्याच्या जागी ज्ञानाचा प्रसार करण्याविषयीच्या सुशिक्षित वर्गाच्या जबाबदारीचा उल्लेख महात्मा गांधींनी अहमदाबाद येथील आपल्या भाषणांत नुकताच केला. गुजराथ विद्यापीठांने लोकजागृतीचे कार्य केले आहे त्याचा निर्देश करून लेखकांनी खेडेगांवांत रहाणाऱ्या बहुजन समाजास समजेल अशा सोप्या व साध्या भाषेत त्यांच्या उन्नतीस सहाय्यक असे वाङ्मय निर्माण करण्याबाबत महात्माजींनी उपदेश केला. देशास स्वराज्यप्राप्ति व्हावयाची असेल तर ती बहुसंख्य लोकांच्या प्रगतीने व खेडेगांवांच्या पुनर्घटनेनेच होईल हा महात्माजींचा सिद्धांत आतां सर्वमान्य झाला आहे, असे म्हटले तरी चालेल. ह्या कार्मी जे सर्वांगीण व संघटित यत्न व्हावयास पाहिजेत त्यांस सर्व वर्गांनी व विशेषतः सुशिक्षित लोकांनी मनःपूर्वक सहाय्य करणे अगत्याचे आहे हे सांगावयास नको. महात्माजींचे सर्व लक्ष आज खेडेगांवांकडे लागले असून ग्रामोद्धारापलीकडे दुसरें कांहीं त्यांना दिसत व सुचत नाही असे म्हणून वर निर्दिष्ट केलेल्या त्यांच्या एकमार्गी भासणाऱ्या सूचनेकडे लेखकांनी व साहित्यिकांनी कानाडोळा करून चालावयाचे नाही. विद्यापीठांनी, सुशिक्षित लोकांनी व संशोधकांनी, उच्च दर्जाचे वाङ्मय, तत्त्वज्ञान, कला इत्यादि विषयांचा योग्य परामर्श घेणे

उचित आहे आणि ह्या क्षेत्रांत त्यांनी आपली विशिष्ट कामगिरी वजावलीच पाहिजे. परंतु मूठभर सुशिक्षित लोक साहित्यचर्चेत गुंग होऊन राहिले आणि विद्यापीठांच्या कार्याचे लोण सामान्य जनता व खेडेगांवे ह्यांचेपर्यंत येऊन पोहोचले नाही तर ही मंडळी व ह्या संस्कृति-संस्था यांचा राष्ट्राच्या अभ्युदयास सरा उपयोग झाला असे म्हणता येणार नाही. देशाचे पुढारीपण सुशिक्षितांच्याकडे स्वाभाविक रीतीनेच येते पण लोकशाहीच्या काळांत निरक्षरामध्ये ज्ञानप्रसार करण्याची जबाबदारीहि त्याचबरोबर येते, हे विसरून चालणार नाही. राजकीय, सामाजिक व आर्थिक प्रश्नांची माहिती सुसाध्य होईल, अशा रीतीने सर्व वर्गामध्ये पसरवण्याचे कर्तव्य लेखकांनी केले पाहिजे, हा महात्माजींचा उपदेश "अर्था"च्या ध्येयास व कार्यक्रमास उपकारक असल्याकारणाने त्याचे आम्हांस विशेष महत्त्व वाटते.

डॉ. मेट्काफहि तेंच सांगतात

म्हैसूर विद्यापीठाचे व्हाइस चॅन्सेलर, डॉ. मेट्काफ, ह्यांनी गेल्या महिन्याच्या अखेरीस पदवीदान समारंभाचे प्रसंगी भाषण केले, त्यांत उच्च शिक्षणाच्या प्रसाराचे योगाने संस्थानांतील निरक्षरता कमी झाली आहे काय ह्याविषयाचा त्यांनी समाचार घेतला आणि तसें करतांना महात्मा गांधींच्या उपदेशाचाच अनुवाद केला असे म्हटले तरी चालेल. जनतेच्या अज्ञानाचा डोंगर सर करण्यांत आजवर फारसे यश आलेले नाही, हे त्यांनी म्हैसूर संस्थानांतील शिक्षण-प्रसाराचे अंकेडे घेऊन सिद्ध केले. संस्थानांतील शहरी व खेडेगांवी लोकसंख्या हिशेबांत धरली तर १९१२ ते १९३२ ह्या वीस वर्षांच्या अवधीत पांच वर्षांच्या वरील इसमांमधली निरक्षरता शेकडा ९३ वरून फक्त ८९.४ पर्यंतच खाली आली. म्हणजे, उच्च शिक्षणाच्या प्रगतीच्या मानाने साक्षरतेचा प्रसार मुंगीच्या पावळाने होत आहे असे यावरून दिसून येते. प्रचलित पद्धतीपेक्षा अन्य उपाय योजल्यावांचून निरक्षरतेचा नाश होणार नाही, हे उघड असल्याने स्वस्त व सोप्या वाङ्मयाचा प्रसार करण्याचा तोडगा त्यांनी सुचविला आहे. सध्या ह्या प्रकारचे लिखाण सामान्य जनतेस उपलब्ध होत नाही. तरी, सुगम भाषेत लिहिलेली व सुविचारप्रवर्तक अशीं वृत्तपत्रे जनतेमध्ये जरूर दिसल्यास फुकटहि वांटवी, असे डॉ. मेट्काफ ह्यांचे म्हणणे आहे. पुष्कळ पैसा खर्चून शिकलेल्या मंडळीस कामावर ठेवण्याचे सामर्थ्य सामान्य लोकांत नसते हे सुशिक्षितांच्या वेकारीचे एक कारण आहे असे मत त्यांनी व्यक्त केले, तेहि विचार करण्यासारखे आहे. आर्थिक व्यवहारांची कार्यक्षमता व क्रियायतशीरपणा सुशिक्षितांस काम दिल्याने वाढेल तर त्यांची वेकारी नाहीशी होऊन वैयक्तिक व सामाजिक संपत्तीहि वाढेल. आपल्या पगाराप्रतियर्थ होणारा खर्च मालकाच्या धंद्यांतून निघून त्यास नफा उरतो ही गोष्ट सुशिक्षितांनी आपल्या लायकीने व कामाने सिद्ध केली पाहिजे आणि मालकांनीहि दोघांस सारखीच हितकर होणारी ही व्यवस्था अमलांत आणून पहाणे आवश्यक आहे. महात्मा गांधींच्यासारखे, खेडेगांवांत अहर्निश जनतेच्या कल्याणासाठी झिजणारे नेते आणि डॉ. मेट्काफ ह्यांच्यासारखे, शिक्षण तज्ञ, ह्यांचे देशी भाषांतल्या सुलभ वाङ्मयाच्या महत्त्वाबाबत एकमत झाले आहे हा योगायोग खरोखर उत्तेजनकारक आहे. आपल्या परिस्थितीचे ज्ञान सोप्या भाषेत जनतेस करून देण्याच्या प्रयत्नास समंजस व सुशिक्षित वर्गाचे सहाय्य उत्तरोत्तर वाढत्या प्रमाणांत मिळेल अशी आम्हांस आशा आहे.

कृषिसंशोधनाची दिल्ली येथील मध्यवर्ती संस्था

शेतीच्या संवधाचे शास्त्रीय शोध करण्याची संस्था बहार प्रांतांत पूसा येथे होती. घरणीकंपाने ह्या संस्थेच्या इमारतीस इजा झाल्याकारणाने तिचे स्थलांतर दिल्लीस करण्याचे हिंदुस्थान सरकारने ठरविले आणि तेथील नवीन इमारतीस लागणाऱ्या पैशाची तरतूदही केली. दिल्ली येथील संशोधन संस्थेच्या इमारतीचा पाया १९३५ च्या फेब्रुवारी महिन्यांत लॉर्ड बुइलिंग्टन ह्यांचे हस्ते बसवण्यांत आला आणि तिचे उद्घाटन सध्याचे व्हाइसरॉय, लॉर्ड लिनलियगो, ह्यांनी गेल्या आठवड्यांत केले. शेतीच्या सुधारणेस व प्रगतीस शास्त्रीय संशोधनाचे महत्त्व किती आहे ह्याचे विवेचन करून प्रांतिक सरकारें व देशी संस्थानें ह्यांनी दिल्ली येथील संस्थेत चाललेल्या कामाचा फायदा घ्यावा असे त्यांनी सुचवले. पूसा येथून शेती संशोधनाची संस्था दिल्ली येथे हालवण्यास लोकमताचा बराच विरोध होता. दिल्लीचे हवापाणी व भोंवतालची नैसर्गिक परिस्थिति संशोधनास व प्रत्यक्ष प्रयोगास विशेष अनुकूल आहे ह्या मुद्यावर त्यांनी स्थलांतराचे समर्थन केले. संस्थेच्या कार्याचा विस्तार वाढवून ते अखिल देशास ज्यास्त उपयुक्त करण्याचा सरकारचा विचार असल्याचे व्हाइसरॉय ह्यांनी सांगितले.

हिंदुस्थानासाठी परदेशांतील मालाची खरेदी

हिंदुस्थानांतील मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांस परदेशांतून दरसाल कित्येक कोटी रुपयांचा माल मागवावा लागतो. ह्या खरेदीवर देखरेख करण्याचे काम इंडियन स्टोअर्स डिपार्टमेंटकडे असून त्याबाबतची लंडनमधील व्यवस्था हाय कमिशनर पहातो. सर फिरोझखान नून हे सध्या ह्या जागेवर आहेत. लंडनमधील ह्या खात्याचे काम दिवसानुदिवस वाढत आहे. १९३५-३६ साली ग्रेटब्रिटनमध्ये हिंदुस्थानातर्फे ३,५४३ टेंडरांची मागणी करण्यांत आली व माल पुरवण्याची व वहातुकीची एकूण ९,५३५ कंत्राटे देण्यांत आली. हे साते चालविण्यास सुमारे १८ लक्ष रुपये खर्च आला. माल शक्य तितका स्वस्त व चांगला मिळावा, असे खात्याचे धोरण असते व ग्रेटब्रिटनमधूनच माल घेतला जातो, असे नाही. तथापि, त्या देशामध्ये शेंकडा ९५ इतक्या मालाची खरेदी अहवालाचे साली करण्यांत आली. १९३४-३५ मध्ये हे प्रमाण ९० इतकेच होते. जर्मनीकडून २३ लक्ष रुपयांचा माल घेतला, आणि स्वीडन व अमेरिका ह्यांच्या वांटणीस ६० हजारांचे काम आले. ग्रेटब्रिटनमधील कारखान्यांतून उमेदवार म्हणून रहाण्यास तयार असलेल्या १७५ हिंदी अर्जदारांपैकी १६० अर्जदारांची ह्या खात्याने सोय लावली. बीट-साखरेचे उत्पादन आणि फळे व भाज्या टिकविण्याचा धंदा ह्याविषयांच्या उमेदवारांस विशेष मागणी होती.

आगबोटीच्या वहातुकीचा धंदा : सरकारी सहायाची आवश्यकता

शिवा स्ट्रीम नॅविगेशन कंपनीच्या इमारतीच्या पायाचा दगड बसविण्याचा समारंभ गेल्या आठवड्यांत मुंबई येथे श्री. मुलाभाई देसाई ह्यांचे हस्ते पार पडला. त्यावेळी कंपनीचे मॅनेजिंग डायरेक्टर, श्री. बालचंद्र हिराचंद, ह्यांनी आगबोटीच्या वहातुकीच्या धंद्याची कहाणी व हिंदुस्थान सरकार ह्या हिंदी धंद्याची कशी आबाळ करित आहे ह्याची माहिती सांगितली.

हिंदुस्थानाच्या किनाऱ्यावरील वहातुकीचा अल्पांशच फक्त शिवा कंपनीच्या वाटणीस येतो, बाकी सर्व धंदा ब्रिटिश कंपन्यांचे हाती आहे; भाड्याचे दराबाबतच्या जाचक स्पर्धेस शिवा कंपनीने मोठ्या धीराने तोंड दिले आहे, आंतरराष्ट्रीय वहातुकीचा धंदा सर्वस्वी परकीयांचे हाती आहे; ब्रिटिश कंपन्यांस त्यांचे स्वतःचे व हिंदी सरकार ही सवलती देतात व आपली कामे त्यांचेकडे सोंपवतात, परंतु हिंदी कंपनीच्या गाऱ्हाण्यांकडे सरकार दुर्लक्ष करते; हिंदुस्थान ते युरोप उतारूच्या वहातुकीचा धंदा हाती घेण्यासाठी एक नवी हिंदी कंपनी प्रयत्न करित आहे, त्यास सरकारने सहाय करणे जरूर आहे, इत्यादि मुद्दे श्री. बालचंद्र ह्यांनी आपल्या भाषणांत पुढे मांडले.

१९३६-३७ मधील आय. सी. एस्. ची भरती

गेल्या ऑगस्टमध्ये लंडन येथे घेण्यांत आलेल्या आय. सी. एस्. च्या परीक्षेत १९ हिंदू, १ शीख व १ ख्रिस्ती असे २१ हिंदी उमेदवार पास झाले. येत्या जानेवारीमध्ये दिल्ली व रंगून येथे होणाऱ्या परीक्षेस बसणारांतून ५ हिंदी उमेदवार आय. सी. एस्. मध्ये घेण्यांत येतील. त्यांतील २ जागा ब्रह्मी लोकांसाठी असल्याने फक्त ३ च जागा हिंदी उमेदवारांना मोकळ्या आहेत. ८ जागांवर मुसलमानांची नेमणूक करण्यांत येईल व अशा रीतीने अल्पसंख्याकांची भरती केली जाईल. दिल्ली येथील परीक्षेत जेवढे मुसलमान उमेदवार यशस्वी होतील, तेवढ्या जागा ह्या आठांतून कमी करण्यांत येतील.

रेल्वे चौकशी कमिटीवर आणखी एक विलायती तज्ज्ञ

सर राल्फ एल. वेजवुड ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली नेमण्यांत आलेल्या रेल्वे चौकशी कमिटीवर साउथ आफ्रिकन रेल्वेजचे चीफ ट्रॅफिक मॅनेजर, मि. ई. च. चीडल, ह्यांची नेमणूक करण्यांत आली आहे, यावरून एकाद्या हिंदी गृहस्थास अद्यापहि घेतले जाणें अशक्य नाही, अशी आशा उत्पन्न झाली आहे !

विमा कंपन्यांकडून दोन लाख रुपयांचे डिपॉझिट

हिंदी विमा कंपन्यांकडून कामास सुरवात करण्यापूर्वी ह्यापुढे दोन लक्ष रुपयांचे डिपॉझिट घेण्यांत यावे, अशी विम्याचे कायद्यांत दुरुस्ती सुचविणाऱ्या कमिटीची शिफारस आहे. भरमसाटपणे स्थापन होत असलेल्या कंपन्यांच्या प्रसारास आळा बसावा, ह्या हेतूने वरील अट घालण्यांत यावयाची आहे.

बडोदे संस्थानांतील विमा कंपन्यांची असोसिएशन

बडोदे संस्थानामध्ये आयुष्याच्या विम्याचे काम मिळविणाऱ्या कंपन्यांची 'बरोडा सेंट्रल लाइफ अँडुअरन्स कंपनीज असोसिएशन' ह्या नांवाने बडोदा येथे एक संस्था स्थापन करण्यांत आली आहे. संस्थानाबाहेर नोंदलेल्या कंपन्यांसहि असोसिएशनचे सभासद होतां येईल.

विम्याचे कायद्यांत दुरुस्ती

विम्याचे कायद्यामधील दुरुस्तीचे बिल असेंब्लीच्या दिल्ली येथील येत्या बैठकीत मांडण्यांत येईल व १९३७ च्या सिमला येथील बैठकीत ते पास होऊन त्याचे कायद्यांत रूपांतर होईल, अशी अपेक्षा आहे.

जगांतल्या आर्थिक व सामाजिक घडामोडी

(४)

रशियांतील पंचविधा क्रांति

रशियांतला क्रांतीचा प्रयोग प्रचंड प्रमाणावरचा आहे आणि तो बोलशेव्हिकांनीं अपूर्व निश्चयानें, उत्साहानें व विश्वासानें चालविला आहे, ह्यांत शंका नाही. ही क्रांति पांच भिन्नभिन्न क्षेत्रांमध्ये घडवून आणण्यांत येत आहे. (१) भौतिक प्रगति-मूलक, (२) आर्थिक, (३) राजकीय, (४) धार्मिक व (५) कौटुंबिक अशीं रशियन क्रांतीचीं पांच स्वरूपे कल्पितां येतील. भौतिक शास्त्रांतले शोध आणि यांत्रिक कलेंतली प्रगति ह्यांचा सर्वत्र उपयोग करून रशियांत चौहोंकडे आधुनिक युग चालू करण्यांत आलें आहे. शिक्षण, आरोग्य, रुग्णशुश्रूषा, उद्योगधंदे ह्यांसंबंधांत जुन्या रशियाचा नवा रशिया बनवला जात आहे, आणि ह्या अनेक बाबतींत इंग्लंड, अमेरिका इत्यादि आधुनिक सुधारणेंत पुढारलेल्या राष्ट्रांचें अनुकरण होत आहे. जनतेस ज्यास्तीत ज्यास्त भौतिक सुखसोयी अनुभवावयास मिळाल्या, हा येथें मुख्य हेतु आहे. ज्या सुधारणा अमलांत येण्यास अन्यत्र अनेक पिढ्या लोटाव्या लागल्या, त्या बोलशेव्हिकांनीं रशियामध्ये थोड्या वर्षांच्या अवधीत आत्मसात् करण्याचा चंग बांधला आहे.

स्वार्थप्रेरित माणसांनीं दुसऱ्याच्या श्रमाचा उपयोग करून त्यावर स्वतःचें पोट भरवें आणि मालाचा विनिमय करून त्यांतून नफा काढावा, ह्या प्रकारची आर्थिक व्यवस्था जगांत चालत आली आहे व चालली आहे, ती श्रमजीवी लोकांवर जुलूम करणारी आहे, ह्या समजुतीनें रशियांत तिचें उच्चाटन करण्यांत आलें आहे. कोणी कोणाचा मालक किंवा चाकर नाही, कोणी कोणास व्याज, खंड, भाडें, फायदा, देण्याचें कारण नाही; सर्वच कामकरी आहेत व असले पाहिजेत आणि त्यांनीं आपल्या मेहनतीचीं फळे समतेनें विभागून घेतलीं पाहिजेत, ही विचारसरणी रशियांतल्या आर्थिक क्रांतीच्या मुळाशी आहे. जगाच्या चिरपरिचयाची पद्धति टाकून देऊन आपल्या नवतत्त्वा-नुसार अगदी अभिनव आर्थिक घटना प्रस्थापित करण्यांत बोलशेव्हिकांनीं विलक्षण धारिष्ट केलें असून ह्या क्रांतीमुळे उद्व-णारे अडचणीचे प्रश्न सोडविण्यांत त्यांचें बुद्धिसर्वस्व खर्चलें जात आहे.

बोलशेव्हिक लोक जडवादी व नास्तिक आहेत आणि ही त्यांची वृत्ति भौतिक शास्त्रांवरील त्यांच्या आत्यंतिक श्रद्धेस धरून आहे. इतर देशांत ज्या प्रकारचे संघटित धर्म आहेत त्या तऱ्हेच्या धर्मास रशियन समाजांत स्थान नाही. संस्कृतीमध्ये आर्थिक व शैक्षणिक दृष्टीनें स्वतंत्र कुटुंबास जें निश्चित स्थान इतरत्र आहे तें बोलशेव्हिकांस मान्य नाही आणि स्त्रिया व मुलें ह्यांचेसंबंधा-तलीं कुटुंबाचीं कर्तव्ये समाजाकडे सोंपविण्यांत आली आहेत. ह्या कारणानें स्त्रियांचा माता व गृहिणी ह्या नात्याचा दर्जा सर्वस्वी बदलला आहे. घटस्फोट सोपा झाला आहे, परंतु विवाह-बंधन टाकून देणाऱ्या आईबापांवर मुलें पोसण्याची जबाबदारी सारखीच लादली आहे.

धार्मिक व कौटुंबिक बाबतींत व्यक्तित्व व भावना ह्यांच्या स्वेच्छास विशेष वाव असल्याकारणानें त्या क्षेत्रांमध्ये पुराणश्रद्धेचा चिवटपणा दुरतिक्रम होऊन रशियन क्रांतीचें पाऊल फारसें पुढें

पडलेलें नाही आणि बोलशेव्हिक पुढाऱ्यांस त्या विषयींच्या आपल्या धोरणास मुरड घालावी लागली आहे. समाज-कारणांत स्त्रिया म्हणण्यासारखा भाग घेत नाहीत आणि मुलांचें संगोपन समाजाकडे न जातां त्यांच्यावरच बहुतेक पडतें. राज-कीय घटनेतली क्रांति मात्र पूर्णपणानें झाली आहे. रशियांत प्रातिनिधिक स्वरूपाचीं कायदेमंडळे व कार्यकारी मंडळे नाहीत आणि सामान्य नागरिकांनीं स्वतंत्रतेनें व्यक्त केलेल्या मताप्रमाणें राज्यकारभार चालत नाही. रशियन राज्यवटनेचा आत्मा बोलशे-व्हिकांचा समाज कुटुंबवादी पक्ष किंवा गट हा आहे आणि त्या पक्षांतल्या लोकांचें मत सर्व बाबतींत निर्णायक गणलें जातें. जर्मनी व इटली ह्या फॅसिस्टशासित देशांत असेच सत्ताधाऱ्यांचे कट्टर गट आहेत.

विशिष्ट विचारांच्या लोकांचा सर्वसत्ताधारी गट व त्याचा एकमेवा-द्वितीय पुढारी ह्यांस जर्मनी व इटलीप्रमाणें रशियांतहि अग्रपूजेचा मान आहे. बोलशेव्हिकांच्या पक्षांत वाटेल त्यास शिरतां येत नाही. वरून येणारे हुकूम शिरसाबंध मानणें आणि अनन्य-साधारण पुढारीपणांत स्पर्धा होऊं न देणें ह्या गोष्टींवर विशेष कटाक्ष आहे. व्यक्ति-माहात्म्य, सर्वसत्ताधारित्व व व्यक्तिपूजा ह्यांचें रशियन घटनेत जें वर्चस्व आहे, त्याचा परिणाम मानवी संस्कृतीवर व प्रगतीवर कसा होईल, हें आज सांगतां येत नाही. स्वतंत्र विचार, खुली चर्चा, बहुमत हीं वडपून गेल्यामुळे मनुष्यमात्राच्या नैसर्गिक गुणांचें व समाजाचें पुढें काय होईल ह्याचा तर्कहि करणें आज कठिण आहे.

समाजसत्तावादाचे किंवा समाजकुटुंबवादाचे जे सर्वश्रुत सिद्धांत आहेत, त्यांस सर्वस्वी धरून रशियांतले आर्थिक व्यवहार चाललेले नाहीत, हें येथें लक्ष्यांत ठेवणें आवश्यक आहे. ह्या वादाच्या सिद्धांतांस अनुसरून आणि त्याच्या प्रणेत्यांच्या शिक-वणीप्रमाणें संपत्तीचें उत्पादन, विनिमय व विभागणी रशियांत समाजाच्या म्हणजे सरकारच्या हातांत सर्वस्वी असावयास हवी होती पण प्रत्यक्ष वस्तुस्थिति तशी नाही. उद्योगधंदे व व्यापार ह्यांची तेथें एकहाती व एकसूत्री मालकी नसून काम व नोकरी देणाऱ्या हजारो, लाखो निरनिराळ्या व्यवस्था आहेत. काहीं उद्योग सरकार चालवतें व काहीं स्थानिक संस्थांच्या कक्षेत आहेत. ह्याहिपेक्षां महत्त्वाच्या उत्पादकांच्या संस्था सहकारी स्वरूपाच्या आहेत. ह्याशिवाय स्वतंत्रपणें धंदा करणारे लाखो कारागीर, शेतकरी व कोळी आहेत आणि कित्येक लोक सहकारी संस्थांमध्ये मजुरीनेंही कामें करतात. ही व्यवस्था कट्टर समाज-कुटुंबवादाला अगदी सोडून आहे, पण ती चालू दिल्यावांचून गत्यंतर नसल्यानें तिच्या बाबतींत तत्त्वापेक्षां व्यवहाराकडेच लक्ष्य देणें बोलशेव्हिक पुढाऱ्यांस प्राप्त झालें आहे.

कॅमेऱ्यानें नेम घरा, बंदुकीनें नको

म्हैसूर संस्थानांतील जंगलामधील संपत्ती टिकविण्याचें महत्त्व दर्शविणारें एक पत्रक संस्थानच्या जंगलखात्यानें प्रसिद्ध केलें आहे. रानांतील श्वापदांपासून प्राणहानि अगर नुकसान होण्याचा संभव असेल, त्यावेळीं शिकारीस सरकार उत्तेजन देतें; परंतु इतर वेळीं श्वापदे व पक्षी मारूं नयेत, विशेषतः पक्ष्यांचा शेतीस बराच उपयोग होतो, असें सदरहु पत्रकांत म्हटलें आहे. निशाणबाजीचें सर्वैत सुधारलेलें साधन-कॅमेरा-उपयोगांत आणून जंगलांतील संपत्तीचें रक्षण करण्याविषयीं त्यांत सुचविलें आहे.

सहकार व ग्रामोद्धार

अखिल भारतीय सहकारा दिन

पुणे जिल्हा को ऑपरेटिव्ह इंस्टिट्यूटच्या विद्यमाने अखिल भारतीय सहकारी दिन गेल्या शनिवारी श्री. बापूसाहेब गुते ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली साजरा करण्यांत आला. पुण्यातील अनेक सहकारी कार्यकर्ते त्यावेळी उपस्थित होते. प्रो. काळे, असि. र. श्री. नाईक, गि. ऑ. श्री. गोखले, इंस्टिट्यूटचे सेक्रेटरी श्री. देवभानकर व श्री. धोंडूमामा साठे ह्यांची भाषणे झाली. अखिल भारतीय संघाकडून आलेला सहकारी दिनावावतचा ठराव मंजूर झाला आणि चहापान होऊन समारंभ समाप्त झाला.

पुणे जिल्हा को. लँड मॉर्गेज बँक लि., पुणे

वरील बँकेकडे ऑक्टोबर महिन्यांत १९,८०० रु. कर्जमागणीचे २० अर्ज आले. ऑक्टोबर अखेर बँकेने ३२ अर्जदारांस ४४,१४८ रु. कर्ज वाटले आहे.

सातारा नामदेव को. बँक लि., सातारा

ह्या बँकेची वार्षिक साधारण सभा ता. २९-१०-३६ रोजी होऊन श्री. रामकृष्ण नामदेव बागडे हे अध्यक्ष व श्री. बाळकृष्ण सावळाराम बारटके, बी. ए., एलएल. बी., हे मॅनेजिंग डायरेक्टर निवडून आले. इतर मामुली कामेही झाली.

कराड व पाटण ता. को. सुपरवायझिंग युनियन लि., कराड वरील युनियनची वार्षिक साधारण सभा ता. १-११-३६ रोजी भरली होती. अध्यक्ष, श्री. के. व्ही. विचारे, डायरेक्टर, मुंबई प्रॉ. को. बँक, ह्यांच्या प्रास्ताविक भाषणानंतर, अहवाल; ताळेबंद, अंदाजपत्रक, इत्यादीस मंजुरी देण्यांत आली व उरल को. के. सोसायटी युनियनला सामील करून घेण्यांत आली. नवीन वर्षाकरिता श्री. शंकरराव जयसिंगराव मोहिते हे अध्यक्ष व श्री. बाबूराव बाळा पाटील, टेंभू हे उपाध्यक्ष निवडले गेले.

वाशी ता. को. सुपरवायझिंग युनियन लि.

वाशी ता. को. सु. युनियनला एकूण ३५ सोसायट्या सामील असून, चालू साली युनियन व बँक यांचे सहाय्याने पांच नवीन सोसायट्या स्थापन करण्यांत आल्या. सर्व सोसायट्यांत एकूण मेबर २,९८० असून मे. ठेव रु. ५९,९५८, नॉन मेबर ठेव रु. ३३,५५६, बँक कर्ज रु. ६८,०००, शेअर भांडवल रु. २३,७४२ व सो. चा रिझर्व फंड रु. १,५१,६५१ असून खेळते भांडवल रु. ३,६९,५७७ आहे. सोसायट्यांची वर्गवारी पुढीलप्रमाणे आहे. अ २, व २७, क ५, ड १. चालू साली सवलतीचा फायदा ३१ सोसायट्यांनी घेतला आहे. अहवालाचे सालांत सवलतीचे रूपाने मेबरांना रु. २१,००० ची व्याजांत सूट देण्यांत आली.

तालुक्यामधील सोसायट्यांनी ग्रामसुधारणाकार्यांत पुष्कळ मदत केली. श्री. रंगराव देशमुख, पांगरी व श्री. जनादेनपंत कुलकर्णी, आंबे जवळगे, यांनी या कार्यांत बहुत मेहनत घेतली आहे. त्यांनी पंचायती स्थापने, रस्ते दुरुस्त करणे इ. कामे केली.

ह्या तालुक्यामधील बराच भाग सुपीक असल्याने व सहकारी चळवळीचे बीजारोपण के. भाऊसाहेब साने यांच्यासारख्या तज्ज्ञ सहकारी कार्यकर्त्याने केले असल्याने पुष्कळ म्हणजे २० सोसायट्या स्थानिक भांडवलावर चालत आहेत. याचे सर्व श्रेय के. भाऊसाहेब साने यांनाच देणे योग्य आहे.

मालेगांव तालुका सहकारी वृत्त

मालेगांव तालुक्यातील सर्व सेक्रेटरींची सभा भरून एक संघ व डिवेटींग क्लब स्थापन करण्याचे ठरले व सुपरवायझर, श्री. क्षीरसागर, ह्यांनी ह्या नव्या संस्थेचे उद्घाटन केले. श्री. एस. पी. सोनावणे हे ऑनररी सेक्रेटरी म्हणून काम पहाणार आहेत.

वरील तालुका को. सुपरवायझिंग युनियनच्या विद्यमाने युनियनच्या कचेरीत तारीख ७-११-१९३६ रोजी श्री. लोटन ताथू पाटील, युनियनचे अध्यक्ष यांचे अध्यक्षतेखाली मोठ्या समारंभाने सहकारी दिन साजरा करण्यांत आला. सदर प्रसंगी श्री. हिरे वकील, व्हाइस प्रेसिडेंट व खाकुडी येथील शाळेचे हेडमास्तर, तसेच युनियनचे सुपरवायझर श्री. क्षीरसागर यांची समयोचित भाषणे झाली. मालेगांव तालुक्यातील सर्व सहकारी संस्थांस युनियनने सहकारी दिन साजरा करण्याबाबत विनंती केली होती त्याप्रमाणे बहुतेक सहकारी संस्थांनी हा दिवस साजरा केला.

शेती संशोधन-संस्थेचा व्याप

वरील संस्थेचे दिल्ली येथे स्थलांतर झाले असून तिच्या ताब्यांत ८०० एकर जमीन आहे. ह्या क्षेत्रापैकी २० एकर इमारतींनी व्यापले आहेत आणि त्यांमध्ये भिन्नभिन्न शास्त्रीय शाखांसाठी स्वतंत्र प्रयोगशाळा आहेत. वसतिगृहांत २४ विद्यार्थ्यांच्या रहाण्याची सोय आहे. ग्रंथालयांत ७०,००० पुस्तके आहेत. शेतीच्या जनावरांकरिता सोयीच्या इमारती आहेत. संस्थेच्या मुख्य शेताचे क्षेत्र ४७५ एकरांचे आहे आणि त्यांत प्रयोगात्मक व इतर पिके लावण्यांत आली आहेत.

राष्ट्रधर्म सरस्वती मठ संस्थेची वार्षिक सभा

वरील संस्थेच्या वर्गणीदारांची व देणगीदारांची सर्वसाधारण सभा ता. १-११-३६ रोजी मुंबई येथे भरली होती. सभेस ३०१४० मंडळी हजर होती. संस्थेचा १९३४।३५ सालचा अहवाल संस्थेने मंजूर केल्यानंतर संस्थेचे उपाध्यक्ष रा. गोपू-जकर यांनी उपसंहारादाखल भाषण केले. 'ग्रामोद्धाराचा अफाट प्रश्न अल्पांशी तरी संस्थेस सोडवावयाचा झाल्यास संस्थेस २००० रु.च्या तुटपुंजा निधीपेक्षा किती तरी पटीने अधिक निधि पाहिजे व तो जमवावयाचा असल्यास अनेक रीतींनी संस्थेच्या वर्गणीदारांनी व विशेषतः स्त्रियांनी बरेचसे कार्य करण्यासारखे आहे. प्रत्यक्ष कार्य जेथे चालले आहे तेथे ठणठणीत कार्यकर्ता पाहिजे व त्याचप्रमाणे संस्थेच्या मुख्य कचेरीतील कार्य अबाधित चालावयाचे असल्यास कारभाराची सूत्रे हाकण्यास दुरोज कार्य करण्यास समर्थ, विनामूल्य काम करणारा असा कार्यकर्ता पाहिजे.' अशा आशयाचे भाषण झाल्यानंतर दादरचे रा. शंकरराव गोखले यांचे गायन होऊन कार्यक्रम खलास झाला.

विद्यार्थी

स्वास विद्यार्थ्यांच्या हितास वाहिलेले "विद्यार्थी" हे साप्ताहिक ता. १४-११-३६ रोजी प्रसिद्ध होणार. वा. वर्गणी रु. २॥ ट. स्व. सह.

पत्ता:—३५१ अ, सदाशिव पेठ, पुणे, नं. २.

NOTICE TO CONTRACTORS.

Percentage rate tenders in B-1 Form are invited for one or both of the undermentioned works, particulars in respect of which are furnished below. Tenders for each work should be submitted separately :—

S. No.	Name of work	Estimated cost of work Rupees	Date of completion	Earnest money Rupees	Cost of tender Forms Rupees
1	2	3	4	5	6
1	Constructing a Bridge across Sonvi River in Mile 21 of Hatkhamba Poladpur Road.	171,361	31-5-39	2500/-	10/-
2	Constructing a Bridge across Shastri River in Mile 23 of Hatkhamba Poladpur Road.	156,351	31-5-39	2000/-	10/-

2. Tender Forms and conditions of contract may be obtained from the office of the Undersigned upto 5 P. M. on 30-11-1936, on payment of fees given in column 6 above. Drawings may be seen in the office of the Undersigned, during office hours on week days except public holidays and blue print copies obtained if necessary on payment of fees at Rs. 0-4-0 per sq. foot, applications for which will be entertained upto 25-11-1936 only.

3. Tenders, sealed and superscribed with the name of work, will be received by the Undersigned upto 2 P. M. on 10-12-1936 and opened on the same day.

4. Earnest money as shown above should be paid into any Government Treasury and the Chalans therefor enclosed with each tender. This will be forfeited to Government by successful tenderers who fail to complete the contract documents. Unsuccessful tenderers will have their earnest money returned.

5. The Superintending Engineer, Southern Circle, reserves the right to reject any or all the tenders, and also to give one only or both the works to one contractor, without assigning any reason.

6. Tenderers who tender for both works should state whether they are capable of undertaking both works at the same time. Those tenderers who can undertake both works at the same time and who can quote lower on account of that should show in their covering letters what percentage reduction they can make on each tender in the event of both works being given to them.

7. Tenderers will have to submit with their tender or tenders a solvency certificate to show that they are thoroughly able to finance the work or works they tender for.

8. Intending contractors should inspect the sites and make themselves thoroughly acquainted with the local conditions, materials, etc. before submission of their tenders.

Ratnagiri,
7-11-1936.

B. P. JAGTAP
Executive Engineer,
Ratnagiri Dn.

अखिल हिंदुस्थानांत पहिल्या प्रतीचें सरकारमान्य

झारापकर टेलरिंग कॉलेज

माहितीपत्रक मागवा] आप्पा वळवंत चौक, पुणे २

जागतिक उत्पादनांत वाढ

व्यापारांत येणाऱ्या मालाचे दोन वर्ग आहेत. सामान्य जनता रोजच्या गरजा भागवण्यासाठी साखर, कापड, धान्य इत्यादि पदार्थ उपयोगांत आणते, त्यांचा एक वर्ग बनतो आणि कारखान्यांत यंत्रसामुग्रीसारख्या संपत्तीच्या उत्पादनाचें साधन म्हणून वापरला जाणारा माल दुसऱ्या वर्गांत पडतो. १९३२ ते १९३५ अवधीत जगांमध्ये दुसऱ्या प्रकारच्या मालाची पैदास ७० टक्क्यांनी वाढली, पण पहिल्या वर्गांतल्या मालाची उत्पात्ति फक्त ४२ टक्केच अधिक झाली. उत्पादन वाढत आहे त्या प्रमाणांत मात्र बेकारी कमी झालेली नाही, ह्याचें कारण उत्पादनपद्धतीची वाढती कार्यक्षमता हें आहे. जेथें औद्योगिक चलती झाली आहे, तेथें मजुरी म्हणून दिलेल्या रकमेत वाढ झाली आहे. मजुरी वाढली तरी जरूरीच्या जिनसांच्या किंमती किऱ्येक ठिकाणी चढल्याने त्याचा फायदा कामकऱ्यांस मिळालेला नाही.

ग्वाल्हेर संस्थानचा जमाखर्च

ग्वाल्हेर संस्थानचें मामुली उत्पन्न सुमारे २३ कोटी रुपये आहे. त्यांतल्या प्रमुख बाबी, जमीन महसूल ८४ लक्ष, रोख व कर्जाक रकमांवरील व्याज ४२ लक्ष व जकाती ३४ लक्ष ह्या आहेत. खर्चाच्या बाजूस, लष्कर ४३ लक्ष, पोलिस २१ लक्ष, रस्ते व इमारती १७ लक्ष, ह्या मुख्य बाबी आहेत.

केट्टा शहराच्या पुनर्रचनेस प्रारंभ होणार

धरणीकंपामुळे उध्वस्त झालेल्या केट्टा शहराच्या पुनर्रचनेचें काम येत्या उन्हाळ्याचे प्रारंभी हाती घेण्यांत येईल व त्याप्रित्यर्थ सुमारे २० हजार मजूर परठिकाणांहून केट्ट्यास जातील अशी अपेक्षा आहे.

हिंदी फेडरल कोर्टाची स्थापना

हिंदुस्थानच्या नव्या राज्यघटनेची अंमलबजावणी भागशः होऊ लागली आहे. प्रांतिक कायदेमंडळाच्या निवडणुकी नजीक येऊन ठेपल्या आहेत व येत्या एप्रिलपासून प्रांतिक स्वायत्ततेस प्रारंभ होणार आहे. १ आक्टोबर, १९३७ रोजी फेडरल कोर्टाचे काम सुरू होईल असे जाहीर झाले आहे. ह्या 'ऑर्डर इन कौन्सिल' हुकुमास पार्लमेंटची मामुली संमति घ्यावी लागेल. फेडरेशनमध्ये सामील असलेल्या घटकांचे फेडरल कोर्ट हे वरिष्ठ कोर्ट आहे. ५० हजारांपेक्षा ज्यास्त रकमेबद्दल वाधा असलेली प्रकरणेच फक्त फेडरल कोर्टापुरते नेता येतील. सर न्यायाधीशाखेरीज आणखी ज्यास्तीत ज्यास्त सहा न्यायाधीश ह्या कोर्टावर नेमण्यांत येतील. मुख्य न्यायाधिसास दरमहा ७ हजार रुपये व इतर न्यायाधिसास ५ हजार रुपये वेतन मिळेल. दहा वर्षांपेक्षा ज्यास्त वर्षे कोणत्याहि ब्रिटिश अगर फेडरेशनला सामील होणाऱ्या संस्थानी हायकोर्टात वकिली केली असणाराची फेडरल कोर्टाचा न्यायाधीश म्हणून नेमणूक होण्यास प्रत्यवाय नाही.

प्रांतिक तनख्याची तरतूद

प्रांतांच्या गव्हर्नरांस खालीलप्रमाणे वार्षिक तनख्यांची 'ऑर्डर इन कौन्सिल'ने तरतूद करण्यांत आली आहे. मुंबई, मद्रास व बंगाल ह्या इलाखाधिपतींच्या संबंधीचे आंकडे येथे दिले आहेत:—

	मुंबई (रु.)	मद्रास (रु.)	बंगाल (रु.)
रहाण्याच्या जागांची			
दुरुस्ती	२३,०००	१४,०००	२०,५००
खासगी	२५,०००	१८,०००	२५,०००
मिलिटरी सेक्रेटरी			
व त्याची कचेरी	१,३६,०००	१,१२,०००	१,२१,०००
बँड	४२,०००	४३,०००	५०,०००
बॉडीगार्ड	७८,०००	१,२६,०००	१,००,०००
सर्जन (डॉक्टर)	३३,६००	३६,०००	३४,८००
फिरती	६५,०००	१,१३,०००	१,२२,०००
मोटारगाड्या, इ.	१,०८,०००	९२,०००	१,००,०००
फार्निचर, इ.	२५,०००	२१,५००	३४,०००

वरील रकमा गव्हर्नरांस मूळ कायद्यान्वये मिळावयाच्या असून कायदेमंडळाच्या मंजूरीचा प्रश्नच त्यांचे बाबतीत उद्भवू नये, अशासाठी ही खास तजवीज आहे.

बादशहांच्या राज्यारोहणाची तयारी : घोड्यांस तालीम

हिंदुस्थानातील राज्यारोहण समारंभामधील मिरवणुकीत व्हाइसरॉय थांनी उपयोगांत आणावयाच्या घोड्यांची तालीम चालू झाली आहे. उंट, हत्ती, इत्यादींची संवय व्हावी म्हणून त्यास लंडनमधील प्राणिसंग्रहालयामध्ये त्यांच्या सान्निध्यांत फिरवण्यांत येत आहे. बादशहांच्या घोड्यांपुढे लष्करी बँड वाजवून व चित्रविचित्र कपड्यांची त्यांस संवय करवून ते बुजणार नाहीत, अशी व्यवस्था केली जात आहे. रस्त्यांवरील गर्दी हटविण्याचे काम अश्वारूढ लंडनमधील पोलिसांना करावे लागेल व तसे करतांना मागे सरतेवेळीं लोकांस घोड्यांच्या लाथा बसू नयेत, ह्यासाठी पोलिसांच्या घोड्यांसहि शिक्षण देण्यास सुरवात झाली आहे.

CONFIDENCE

is a worth-while asset in business building. The success that has attained Hindusthan's efforts to serve the public has its origin in public confidence, its

YEARS OF

Efficient Management, Fair Dealings, Prompt Settlement of Claims, Liberal Terms, Enterprize, Judicious Reserves, Sound Investments, Huge Assets and Useful Service

HAS CREATED

PUBLIC CONFIDENCE

The following figures will convince you :

NEW BUSINESS

This year 1934-35

Exceeds

2 CRORES & 50 LAKHS

BONUS

PER THOUSAND PER YEAR

On Endowment Rs. 23 On Whole Life Rs. 20

HINDUSTHAN

Co-operative Insurance Society, Ltd.

(ESTD. 1907)

Branches : Bombay, Madras, Delhi, Patna, Lahore, Lucknow, Dacca.

Offices : throughout India & the East.

S. C. MAJUMDAR, N. SARKAR,
MANAGER : Bombay Branch. | General Manager.

POONA OFFICE — 180, Budhwar Peth.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street,
Bombay

716 Sadashiv Peth,
Poona City.

पाहिजे : पुणे सेवासदन सोसायटीचे पुणे येथील स्त्रियांचे ट्रेनिंग कॉलेजकरिता लेडी सुपरिंटेंडेंट पाहिजे आहे. करिता मराठी मातृभाषा असलेल्या व बी. ए. बी. टी. पास असलेल्या लायक व अनुभवी स्त्री-उमेदवारांना बी. टी. डियाँ मिळविण्याचे वर्ष, कामाचा अनुभव, वय व लायकी-पत्रांच्या नकला सांसह अर्ज खाली सही करणार यांचेकडे ता. १५/११/३६ पर्यंत पाठवावे. दरमहा वेतन मासिक पगार रु. ६० व जागेचा भत्ता रु. १० मिळून एकूण रु. ७० मिळेल. निवडलेल्या उमेदवारास आपल्या स्वार्थी समक्ष भेटिस यावे लागेल. नेमणूक शक्यतोवर ता. १ डिसेंबर १९३६ पासून होईल. विशेष माहिती समक्ष अगर पत्रद्वारे मिळेल.

गं. वा. गरुड, ऑ. जनरल सेक्रेटरी,
पुणे सेवासदन सोसायटी, पुणे.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	१२१-८
५% (१९३९-४४) लोन ...	१०९-२
४३% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	१२०-१०
४% १९६०-७० ...	११६-२
४% १९४३ ...	११२-४
३३% बिनमुदत ...	१००-१३
३३% १९४७-५० ...	१०८-२
२३% १९४८-५२ ...	१००-१२

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	११२-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	११२-८
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	११२-४
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	११३-१०
५% म्हैसूर (१९५५) ...	१२६-२

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३५-०
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११४-०
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३५-१४
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५८५-०
रिसर्व्ह बँक (१०० रु.)	१४०-०

रेल्वेज

बॉण्ड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ४३%)	१०४-८
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ४३%)	९९-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. १०)	९१२-८

वीज

बाँबे ट्रॅम्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१५५-१५
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२६०-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२६५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि. डिव्हि. ६३%)	१५८६-४
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१६०७-८

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	२००-१०
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१७३-१२
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	२०७-८
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	८३६-४

सोनं-चांदी

सोनं (मिंट) प्रत्येक तोळ्यास	३५-५३
चांदी (मिंट) प्रत्येक १०० तोळ्यास	५२-५

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

लक्ष्मीरोड, पुणे

तारेचा पत्ता : MAHABANK : फोन नं. ५७२
अधिकृत भांडवल : : : १०,००,०००
विक्रीस काढलेलें भांडवल : ५,००,०००
खपलेलें भांडवल : २,०५,६००
रोख भरलेलें भांडवल : १,०२,१६०

दर शेअरची किं. : रु. ५०

चालू ठेवी द. द. शेंकडा १॥ टक्के व्याजानें स्वीकारल्या जातात.

सेविंग बँक ठेवीवर चेक स्वीकारून द. द. २॥ टक्के व्याज दिलें जातें.

मुदतीच्या ठेवी तीन महिन्यांपासून पांच वर्षांपर्यंत स्वीकारल्या जातात. व्याजाच्या दराबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी.

कर्जे, सोने, चांदी, माल, सरकारी कर्जरोखे किंवा व्यक्तिः पतीवर रकमा दिल्या जातात.

कॅशक्रेडिट अगर ओव्हर ड्राफ्ट ह्यांवरहि कर्जे दिलीं जातात.

चेक, बिलें, ड्राफ्ट, हुंड्या, पेन्शन, बिलें वगैरे वसूल करून दिलीं जातात.

कर्जरोख्यांची सुरेदीविक्री न्यांवरील व्याज जमा करणें हीं कामें केलीं जातात.

या बँकेवर सातेदारानें काढलेले चेक, सेंट्रल बँक, मुंबई कमिशनशिवाय वसूल करून देते. सात्यांत भरलेले मुंबई बँकांवरील चेक कमिशनशिवाय वसूल केले जातात. शेअर सुरेदीबद्दल व व्यवहाराच्या नियमांबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी.

एम. व्ही. गोखले,
मॅनेजर.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेविंग खातें | सोने विक्री खातें
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खातें | सफ डिपॉझिट व्हॉल्यूट खातें | विमा खातें

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खातें | एक्झिच्यूटिव्ह आणि ट्रस्टी खातें

सविस्तर माहितीकरितां पत्रव्यवहार कराः—

स्वदेशप्रेमी लोकांनीं स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणें हें त्यांचें कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणें हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थेकडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

FOR
SAFETY, ECONOMY
AND
DURABILITY
Consult
V. G. & Sons
ELECTRICAL and RADIO ENGINEERS
AND
LICENSED ELECTRICAL CONTRACTORS
Laxmi Road, Ganapati Chowk, POONA.

पुणे येथील सर्वांत जुनी व वेळेवर कामे करणारी
टेलरिंग फर्म
पाटसकर आणि कंपनी
४८ निहाल पेठ, पुणे शहर.
सर्व प्रकारचे देशी व विलायती कापडाचे व
तयार कपड्यांचे व्यापारी
आमचेकडे—स्त्रिया, पुरुष व मुलें यांचे सर्व प्रकारचे फॅशनेबल
कपडे ऑर्डरप्रमाणे नेमिलेल्या वेळी तयार करून मिळतील. घरी
येऊन मेसुरमेंट घेतले जाईल व कपडे घरपोच मिळतील.

**दी ट्रस्ट ऑफ इंडिया अॅशुरन्स
कंपनी, लिमिटेड**
मुख्य कार्यालय : लक्ष्मी रोड, पो. वॉ. नं. ४६, पुणे नं. २

चेअरमन : दि. व. के. आर. गोडबोले,

बी. ए., एम्. सी. ई., सी. बी. ई.,

एम्. आय. ई., (इंडिया)

दोंड-बारामती व पाचोरा-जामनेर रेल्वे कं. चे भागीदार

— विशिष्ट अंगे —

१. या कंपनीच्या घटनेप्रमाणे विमदारांना कंपनीच्या नफ्या-
पैकी शेकडा १६ नफा बोनसच्या स्वरूपात परत करण्यांत
येतो विमदारांना स्वतःतर्फेचे डायरेक्टर्स निवडून देता येतात.

२. "ट्रस्ट ऑफ इंडिया"च्या प्रत्येक विमदारास त्याच्या
पॉलिसीरकमेतून शसक्रिया किंवा रुग्णालयाच्या सर्वांसाठी
कंपनीकडून मदत मिळण्याची सवलत दिली जाते. विमदार
पंगू किंवा चरितायांचे साधन मिळविण्यास असमर्थ झाल्यास
त्याचे विमाहमे बंद होऊन त्याला त्याची विमारकम दहा वार्षिक
हप्त्यांनी दिली जाते. याशिवाय, सोडकॅमन, हमेबंद विमा,
रद्द पॉलिसी चालू करण्याविषयी सवलती, पॉलिसी-तारणावरील
कर्ज, घरे विकत घेण्याच्या योजना, वार्षिक हप्त्यावर अडीच
टक्के सूट इ. सर्व सवलतींचा अंतर्भाव "ट्रस्ट ऑफ इंडिया"
कंपनीने केला आहे.

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, केंस गळणे व टकल
ह्यावर अनुभविक उपाय
संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कं., अहमदाबाद

दि ट्रस्ट ऑफ इंडिया

लाइफ इन्शुरन्स कंपनी लि., पुणे.

पुणे व सोलापूर येथे

बिल्डिंग इन्व्हेस्टमेंट आणि बँकिंग डिपार्टमेंटची
कंपनीचे बँकर्सनी पसंत केलेली

ता. १ आक्टो -] नवीन योजना [ता. १ आक्टो.
बरपासून सुरू] बरपासून सुरू

मुदतीच्या ठेवीवर मासिक व्याज देण्याची

फायदेशीर अपूर्व सोय.

बँकेच्या उतरत्या व्याजाच्या काळांत लोकांस आपले कौटुंबिक
निर्वाहास साधन अगर मदत म्हणून ठेवीवर मासिक, नियमित
व किफायतशीर व्याज देण्याची व्यवस्था तारीख १ आक्टो-
बर १९३६ पासून अमलांत आणली आहे.

गरजूनी जास्त माहिती मागवावी अगर समक्ष भेटावे.

पुणे, ता. २२-९-३६

जनरल मॅनेजर.

एशियन पॉलिसी

म्हणजेच

आयुर्विम्याच्या निरनिराळ्या सर्वांस
सोयीस्कर योजना.

महाराष्ट्रांत ठिकठिकाणी एजंट नेमावयाचे आहेत

धी एशियन अॅशुरन्स कंपनी, लिमिटेड

एशियन बिल्डिंग : मुंबई नं. १